

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome

Meistaru iela 10-502, Rīga, LV-1050, tālr. 27343432, e-pasts seplp@seplp.lv, www.seplp.lv

Rīgā, 13.12.2024.

Nr. 31/6-3

Atzinums par VSIA “Latvijas Radio” programmas “LR 5” pārraidīto raidījumu “Dzimtes R*sols”

2024. gada 29. novembrī Latvijas sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons (turpmāk tekstā arī – ombuds) ir saņēmis [...] iesniegumu (turpmāk – Iesniegums), kurā pievērsta uzmanību VSIA “Latvijas Radio” (turpmāk arī – LR) 2024. gada 12. novembrī izskanējušam programmas “Latvijas Radio 5” (turpmāk – LR 5) raidījumam jeb raidierakstam “Dzimtes R*sols” (turpmāk – Raidieraksts).

Iesniedzēja ieskatā Raidierakstā ir pārkāpti Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likuma (turpmāk – SEPLPL) 3. panta trešajā un ceturtajā daļā noteiktie sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbības pamatprincipi.

Iesniedzējs lūdz ombudu sniegt atzinumu par to, vai Raidieraksts atbilst:

- 1) SEPLPL 1. pantā noteiktajam likuma mērķim;
- 2) SEPLPL 3. pantā noteiktajiem sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbības pamatprincipiem;
- 3) Bērnu tiesību aizsardzības likuma prasībām;
- 4) Latvijas sabiedrības interesēm un kopīgajam labumam.

Lai izvērtētu Iesniegumā lūgto, ombuds no 2024. gada 29. novembra līdz 12. decembrim:

- iepazīnās ar Iesniegumu saturu;

- iepazīnās ar 2024. gada 20. novembra raidījuma Dzimtes R*sols: "Ne tikai dāmas un kungi" ar Evitu Bukonti” saturu;

Skat. izmantojot zemāk norādīto LR 5 tīmekļa vietnes saiti:

<https://pieci.lv/lv/lr5/raksts/dzimtes-rsols/dzimtes-rsols-ne-tikai-damas-un-kungi-ar-evitu-bukonti.a199316/>

Skat. izmantojot zemāk norādīto *Youtube.com* LR 5 konta tīmekļa vietnes saiti:

<https://www.youtube.com/watch?v=8IIwj4Y2Vp0&t=6s>

- ņemot vērā, ka 2024. gada 25. novembrī saistībā ar līdzīga satura iesniegumu pēc būtības par Raidierakstu, tika nosūtīta vēstule LR galvenajai redaktorei Anitai Braunai, uz kuru 2024. gada 5. decembrī tika saņemtas atbildes, kuras ir izmantojamas arī šī Iesnieguma izskatīšanai, ombuds atkārtoti iepazīnās ar LR atbildes vēstuli un tai pievienoto psihologa Artūra Zarembas atzinumu, kas sniegts Latvijas Klīnisko psihologu asociācijas vārdā;
- izpētīja šādus tiesību aktus un avotus:

- 1) Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likums;

Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:

<https://likumi.lv/ta/id/214039-elektronisko-plassazinas-lidzeklu-likums>

- 2) VSIA “Latvijas Radio” Sabiedriskā pasūtījuma 2024. gada plāns;

Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:

https://lr1.lsm.lv/public/assets/userfiles/Sabiedriska_pasutijuma_gada_plans_2024_groz_120_82024.pdf

- 3) Bērnu tiesību aizsardzības likums.

Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:

<https://likumi.lv/ta/id/49096-bernu-tiesibu-aizsardzibas-likums>

Izvērtējot Iesniegumu, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

konstatē:

[1] Iesniedzējs uzskata, ka Raidierakstā ir pārkāpts:

- SEPLPL 3. panta trešajā daļā noteiktais – *Sabiedriskie elektroniskie plašsaziņas līdzekļi savas programmas un pakalpojumus veido atbilstoši augstām ētikas un kvalitātes prasībām, nodrošinot žurnālistikas izcilību un ievērojot visaugstākos starptautiskos profesijas un kvalitātes standartus.*

- SEPLPL 3. panta ceturtajā daļā noteiktais – *Sabiedriskie elektroniskie plašsaziņas līdzekļi nodrošina viedokļu daudzveidību un savā darbībā ievēro objektivitāti, pienācīgu precizitāti un neitralitāti.*

Iespējamos sabiedrisko mediju darbības pamatprincipu pārkāpumus Iesniedzējs argumentē:

- 1) Atsaucoties uz Bērnu tiesību aizsardzības likuma 2. panta pirmajā daļā paredzēto, ka **“bērnām kā fiziski un intelektuāli nenobriedušai personai vajadzīga īpaša aizsardzība un gādība”**. Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.panta otrās prim daļas 11.punkts kā vienu no kritērijiem bērna labāko interešu noteikšanai paredz **bērna identitātes saglabāšanu**, bet 8.panta otrā daļa paredz, ka **“bērnām ir tiesības uz savas identitātes saglabāšanu”**. Bērna identitātes aizsargāšanu paredz arī Bērnu tiesību aizsardzības likuma 50.panta pirmā daļa.
- 2) Norādot uz savu ieskatu, ka nav **ētiski** sabiedriskā medija kanālam, kura mērķauditorija ir bērni, pusaudži un jaunieši, iepazīstināt savus gados jaunos un intelektuāli nenobriedušos klausītājus ar **mentāliem traucējumiem** (piemēram, dzimumu disforiju), tos pasniedzot kā normalitāti jeb vesela cilvēka stāvokli. Šāda rīcība nav pieņemama īpaši tādēļ, ka: 1) konkrētais vēstījums un tā pamatojums ir **aplams**; 2) raidījuma mērķauditorija sava vecuma dēļ **nekritiski pieņem sabiedriskajā medijā teikto par patiesu**; 3) šai rīcībai ir **pastiprināts kaitējums sabiedrībai “sociālā lipīguma” dēļ**. [visi izcēlumi mani – E.A.]
- 3) Sniedzot savu viedokli, ka Raidījumā lietotie jēdzieni **nav zinātniski pamatoti un ir šauras sabiedrības grupas iedomāti, proti, tādi, par kuriem sabiedrībā nav vienprātības un kas atspoguļo šauras sabiedrības grupas vēlmes par to, kā pārējai sabiedrībai būtu viņi jāuztver.**

Minētie argumenti ļauj Iesniedzējam secināt, ka raidījumā ir izskanējušas aplamas un zinātniski nepamatotas idejas par cilvēka dzimumu, tādējādi sējot šaubas jauniešos par vispersonīgāko viņu daļu – identitāti. Savukārt izvērsta skaidrojums Iesniegumā par pusaudžu smadzeņu darbības atšķirībām no pieaugušo smadzeņu darbības, pamato Iesniedzēja šādu apgalvojumu – **Tieši tāpēc taisnīgā sabiedrībā bērni ir jāierobežo no, pirmkārt, nezinātniskām idejām par “bezdzimuma personām”, un, otrkārt, no satura, kas apšaubā vai apdraud bērna bioloģiskajā realitātē balstīto identitāti – viņa dzimumu, jo šis stāvoklis nereti noved pie domām par t.s. “dzimuma maiņas” procedūrām** – argumentējot šo prasību ar atsauci uz BTAL 6.panta otrās prim daļas 11.punktā un 50. pantā pirmajā daļā: **“Aizliegts bērnam demonstrēt, pārdot, dāvināt, izīrēt un propagandēt rotaļlietas un videoierakstus, datorspēles, laikrakstus, žurnālus un cita veida publikācijas, kurās propagandēta cietsirdīga uzvedība, vardarbība, erotika, pornogrāfija, kas rada draudus bērna garīgajai attīstībai vai bērna identitātei.”** noteikto.

Kā papildu arguments tiek minēts Iesniedzēja pozīciju atbalstošs eksperta viedoklis: *“Dzimumidentitātes traucējumi pusaudžiem, tāpat kā daudzas citas viņu mentālās problēmas, ir lielā mērā sociāls fenomens. Tās rada apkārtējā vide”,* skaidroja pusaudžu psihoterapeits Nils Sakss Kontantinovs. *“Pētniecībā mēs runājam par medijiem kā "patoloģiju inkubatoriem": jaunieši, un nereti arī pieaugušie, ar psihiskiem traucējumiem veido saturu, lai uzrunātu bērnu un pusaudžus. Bieži tā ir pusaudžu rekrutēšana noteiktā ideoloģijā vai grupā, solot viņiem sapratni, atbalstu un piederību. Rezultāts ir tas, ko sauc par "sociālo lipīgumu" - aizvien vairāk jauniešu mediju iespaidā identificējas ar dažādām mentālām problēmām, tostarp dzimuma apjukumu, piederību pretējam vai vispār nekādam dzimumam u.tml.”,* viņš turpina¹.

[2] LR galvenās redaktora Anitas Braunas sniegtajās atbildēs uz ombuda 2024. gada 25. novembrī uzdotajiem jautājumiem skaidrots:

1) par raidieraksta “Dzimtes R*sols” veidošanas mērķi un tā plānoto mērķauditoriju;

Raidieraksta ideja tika iesniegta Latvijas Radio 5 izsludinātajā eksperimentālo podkāstu konkursā š.g. pavasarī, un konkursa komisija lēma dot iespēju idejas autoram to īstenot, jo nebināri cilvēki Latvijas medijos ir maz atspoguļoti. [visi izcēlumi mani – E.A.]

Konkursa komisijas ieskatā, piedāvājot šādu raidierakstu, sabiedriskais medijs pilda vienu no saviem pamatuzdevumiem, proti, piedāvāt saturu dažādām sabiedrības grupām. Tas atbilst Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likuma 3. panta 8. daļā noteiktajam pamatprincipam: "Sabiedriskie elektroniskie plašsaziņas līdzekļi stiprina vispārēju cieņu pret dažādām sabiedrības grupām, veicina to savstarpējo aizspriedumu mazināšanos, dzimumu līdztiesību un vienlīdzīgu attieksmi pret visiem sabiedrības locekļiem, sevišķi pret personām ar invaliditāti", kā arī šī panta 10. daļā noteiktajam principam: "Sabiedriskie elektroniskie plašsaziņas līdzekļi ņem vērā Latvijas sabiedrības daudzveidību sociālajā, ekonomiskajā, reģionālajā, izglītības, kultūras un reliģijas, kā arī citādā ziņā un respektē cilvēka tiesības un pamatbrīvības". [visi izcēlumi mani – E.A.]

Podkāsta idejas autors un vadītājs Mailo Mēness ir ieguvis divus maģistra grādus (inženierzinātnēs un mākslā), sevi identificē kā nebināru personu un ir šīs kopienas aktīvistis. Kā norāda M.Mēness, raidierakstam ir vairāki mērķi. Viens no tiem ir konkrētas sabiedrības grupas (nebināru personu un transpersonu) reprezentācija sabiedriskajā medijā, sniedzot informāciju par tās pastāvēšanu un atbalstot šādus cilvēkus. Saprotot, ka ir atšķirīgi, daudzi šīs sabiedrības grupas cilvēki saskaras ar stresu un ilgstošiem pārdzīvojumiem. “Mēs meklējam kādu līdzīgu sev, mēģinām noskaidrot, vai vēl kāds jūtas līdzīgi, meklējam domubiedrus un nevēlamies šim

procesam iet cauri vieni, ” tā M.Mēness. [visi izcēlumi mani – E.A.]

Vēl viens raidieraksta mērķis - veicināt iekļaujošas valodas veidošanos. Kā norāda M.Mēness, viena no problēmām, ko izjūt nebināras un transpersonas Latvijā, ir dzimumneitrālas un dažādas dzimtes iekļaujošas valodas trūkums. Šī iemesla dēļ kvīru jaunieši pāriet uz angļu valodu, kurā, atšķirībā no latviešu valodas, ir iespējams sarunāties dzimumneitrāli, “identificēties un, to klausoties, vienkārši justies labi, justies pašam”. Raidierakstā tiek iekļauta eksperimentāla piecminūte, kurā paredzēts apspriest iespējamos dzimumneitrālos latviešu valodas jaunvārdus. [izcēlums mans – E.A.]

Raidījuma mērķauditorija ir Latvijas iedzīvotāji, kurus interesē nebinaritāte un dzimuma tēmas.
[izcēlums mans – E.A.]

2) par raidieraksta atbilstību programmas LR5 koncepcijai un sabiedriskā pasūtījuma mērķiem;

Latvijas Radio 5 eksperimentālo podkāstu konkursa definētais mērķis bija atrast un pārbaudīt jaunus podkāstu satura un tehnoloģiskos formātus, atklāt jaunus talantus podkāstu veidošanā, kā arī ar izveidotajiem podkāstiem izglītot auditoriju un / vai veicināt diskusiju par sabiedrībai nozīmīgiem tematiem. Raidieraksts “Dzimtes R*sols” atbilst konkursa mērķiem, kuri savukārt pilnībā iekļaujas programmas Latvijas Radio 5 un digitālās platformas pieci.lv koncepcijā. Jāprecizē, ka raidieraksts netiek pārraidīts lineārajā ēterā, bet tiek izplatīts digitālajās platformās. [visi izcēlumi mani – E.A.]

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome sabiedriskā pasūtījuma uzdevumos nenosaka konkrētus raidījumus. Sabiedriskajā pasūtījumā tiek formulēti plašāki uzdevumi, un medija redakcija pati izvēlas, kādos raidījumos un formātos atspoguļot konkrētus tematus. Tā ir noticis arī šajā gadījumā. Latvijas Radio satura veidotāji uzskata, ka minētais raidieraksts atbilst šādam sabiedriskā pasūtījuma uzdevumam: “Saturā reprezentēt sabiedrības daudzveidību, tajā skaitā mazākumtautības un to valodas, dzimumu līdztiesību, citas mazākuma grupas, kā arī reliģiskās grupas.” Tāpat tas sasaucas ar sabiedriskā pasūtījuma 2024. gada plānā minēto sabiedriskā labuma mērķi: “Nodrošināt daudzpusīgu Latvijas sabiedrības pašizziņu, pārstāvēt iedzīvotāju daudzveidību, veidojot izpratni starp dažādām sabiedrības grupām un meklējot kopīgo.” [visi izcēlumi mani – E.A.]

3) par redakcionālajiem principiem, kas pamato raidieraksta konkrētā temata izvēli;

Temata izvēle pamatota jau pie iepriekšējiem jautājumiem. Papildu tam, raidieraksts balstīts uz

vairākiem **“Latvijas sabiedrisko mediju redakcionālajās vadlīnijās”** noteiktajiem principiem un vērtībām. [izcēlums mans – E.A.] Konkrēti:

1.2. sadaļā **“Sabiedrības intereses”** minēto:

- **Sabiedriskie mediji izzina dažādu sabiedrības grupu intereses un nodrošina platformu, kur tiek apspriesti tām būtiski jautājumi.** [izcēlums mans – E.A.]
- **Sabiedriskie mediji veicina viedokļu daudzveidību un rosina sabiedriski nozīmīgas diskusijas, lai palīdzētu cilvēkiem veidot savus uzskatus un pieņemt lēmumus.** [izcēlums mans – E.A.]

1.3. sadaļā **“Sabiedrisko mediju redakcionālās vērtības”** minēto:

- **Vārda brīvība.** Sabiedriskie mediji aizsargā vārda un preses brīvību, kas ir demokrātiskas sabiedrības pastāvēšanas priekšnosacījums. **Sabiedriskie mediji nedrīkst pakļauties ietekmei, kas varētu ierobežot brīvu informācijas apmaiņu vai traucēt atklātas debates par jebkuru sabiedrībai nozīmīgu jautājumu.** [izcēlums mans – E.A.]

1.4. sadaļā **“Sabiedrisko mediju darbības profesionālie principi”** minēto:

- **Viedokļu daudzveidība.** Sabiedriskie mediji atspoguļo dažādu sabiedrības grupu viedokļus, arī tādus viedokļus, kas kādam varētu likties nepieņemami. [izcēlums mans – E.A.]
- **Radošums.** Sabiedriskie mediji ir platforma radošiem eksperimentiem un formātiem. Jauni formāti tiek veidoti, lai padarītu saturu daudzveidīgāku, piesaistītu sabiedrisko mediju saturam plašāku auditoriju, sekotu auditorijas paradumu izmaiņām, kā arī iepazīstinātu auditoriju ar mūsdienīgiem satura pasniegšanas veidiem.

2.3. sadaļā **“Dzimumu līdztiesība, izvairīšanās no stereotipizācijas”** minēto:

- **Sabiedriskie mediji cenšas atspoguļot sabiedrības viedokļu daudzveidību. Līdzās avotu atbilstības novērtējumam un to pieejamībai dzimumu līdztiesība un dažādu sociāli demogrāfisko un citu grupu pārstāvēšana ir viens no kritērijiem, ko ieteicams ievērot, veidojot saturu un izvēloties dalībniekus diskusijām par sabiedriski nozīmīgiem jautājumiem.** [izcēlums mans – E.A.]

4) par raidieraksta satura un norises plānošanu un dalībnieku atlasī;

Ņemot vērā, ka tas ir eksperimentālais podkāsts, kas izvēlēts konkursā, tematus piedāvā raidieraksta autors Mailo Mēness, tos pārrunājot ar šim raidierakstam Latvijas Radio piesaistītu

ārštata producentu, kā arī ar Latvijas Radio Multimediju satura daļas jauniešu satura attīstītāju un producenti. Raidierakstam izvēlēti dažādi temati, kas ļauj labāk iepazīt nebināru cilvēku aktuālos jautājumus. Katram tematam plānots veikt epizodi ar vienu vai divu viesu piedalīšanos, kuri dalīsies savos pieredzes stāstos. Tāpat katrā epizodē plānota eksperimentāla pieeminūte, kur viesi lasīs ar mākslīgā intelekta palīdzību veidotu tekstu, kā arī apspriedīs jaunvārdus, ko varētu ieviest latviešu valodā, lai tā kļūtu iekļaujošāka nebinārām personām.

Dalībnieki izvēlēti, ņemot vērā pieredzi kopienai, atbilstību tematam, vēlmi publiski dalīties ar savu pieredzi, kā arī vecumu (visi viesi ir vismaz 18 gadus veci). Raidieraksta pēdējā epizodē plānota atšķirīga – tajā ar Valsts valodas centra pārstāvi plānots pārrunāt valodas dzimtes jautājumus un iepriekšējās epizodēs viesu un vadītāja radītos jaunvārdus. [visi izcēlumi mani – E.A.]

5) par raidieraksta satura redakcionālo izvērtēšanu, ņemot vērā, ka tā vadītājs nav žurnālists;

Scenāriju izstrādā raidījuma autors kopā ar Latvijas Radio piesaistīto ārštata producentu. Saturiski to izvērtē, kā arī ieraksta tapšanā un montāžā piedalās arī Latvijas Radio jauniešu satura attīstītājs un/vai producers. Pēc pirmās epizodes tika veikta konsultatīva izvērtēšana ar Latvijas Radio Multimediju satura galveno redaktori par ierosinājumiem un uzlabojumiem sarunas vadīšanai turpmākajos ierakstos. [visi izcēlumi mani – E.A.]

Latvijas Radio norāda, ka ārštata autoru piesaiste ir viens no sabiedriskā pasūtījuma 2024. gada plāna uzdevumiem (5.3. Veicināt Latvijas iedzīvotāju radošo pašizpausmi, talantu atklāšanu un izaugsmi. Attīstīt jaunus formātus sadarbībā ar audiālās un audiovizuālās nozares profesionāļiem, tai skaitā ārpus sabiedriskajiem medijiem.)

6) par koncepciju, kā raidierakstu sēriju plānots veidot turpmāk;

Raidieraksta koncepcija paredz izveidot kopumā sešas epizodes, katru no tām veltot vienam tematam:

- 1. kas ir nebinaritāte un dzimte;*
- 2. nebinārie cilvēki un brīvā laika pavadīšanas iespējas (dejas, sports, folklorā);*
- 3. transpersonu un nebināru personu tiesības pašnoteikties un atbalsta meklējumi;*
- 4. drag māksla un kultūra kā instruments savas identitātes izpētei;*
- 5. kā pārejas posmā, kad ir mainījusies uztvere par sevi, to atklāt apkārtējiem cilvēkiem (mācību iestādē, darba vietā);*

6. saruna ar Valsts valodas centra pārstāvi par valodas dzimtes jautājumiem un iepriekšējās epizodēs viesu un vadītāja izdomātajiem jaunvārdiem.

LR galvenā redaktore norāda, ka *Latvijas sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas nosaka, ka sabiedriskie mediji, veidojot raidījumus par veselības jautājumiem, balstās uz pierādījumos balstītu medicīnu un zinātni. Kā norādīts [atbildes vēstulei pievienotajā Latvijas Klīnisko psiholoģijas vārdā sniegtajā] atzinumā, nebināru cilvēku eksistence nav nedz slimība, pataloģija vai novirze, nedz mediju diskusijas par to pavairo psihopataloģijas. Tieši pretēji - medijiem ir būtiska loma izpratnes un iekļaušanas veicināšanā, un tie var palīdzēt samazināt diskrimināciju un aizspriedumus pret nebināriem cilvēkiem.* [visi izcēlumi mani – E.A.]

LR atbildes vēstulei pievienotajā pielikumā – Latvijas Klīnisko psihologu asociācijas vārdā sniegtajā Artūra Zarembas atzinumā – var konstatēt sekojošo (autora norādītie avoti skatāmi atzinuma noslēgumā²):

Dzimtes identitātes jautājumi sabiedriskajā telpā bieži tiek diskutēti politizētā, melnbaltā formātā, jaucot tos ar jautājumiem, kas saistīti ar dzimumu. Tomēr mūsdienās zinātnē gūtās atziņas un pasaules veselības profesionāļu klīniskā pieredze liecina, ka neatkarīgi no dzimuma, cilvēka dzimtes identitāte ne vienmēr ierobežojās ar kādu no divām sabiedrībā ierastajām dzimtes identitāšu un izpausmju kategorijām – sievietes vai vīrieša (APA, 2015; Richards et al., 2016). Dzimtes identitāte ir cilvēka dziļi izjusta, iekšēja pieredze par sociālo, kultūras, psiholoģisko īpašību, lomu un gaidu izpausmi sev saistībā ar sievišķības un vīrišķības stereotipiem. Cilvēka dzimtes identitāte var atšķirties no dzimšanas brīdī noteiktā dzimuma sociālām, kultūras, psiholoģiskām īpašībām, lomām, gaidām, stereotipiem. Tas var veidot nebināru dzimtes identitāti un izpausmi – dzimtes identitāte un izpausme ārpus tradicionālajām jeb stereotipiskajām vīrieša vai sievietes sociālo, kultūras, psiholoģisko pazīmju kategorijām (Beattie & Lenihan, 2018). [visi izcēlumi mani – E.A.]

Nebināra dzimtes identitāte kā cilvēka dzimtes daudzveidības izpausme

Pētījumi rāda, ka dzimtes identitāte veidojas sarežģīto bioloģisku, psiholoģisku un sociālu faktoru mijiedarbības rezultātā (Diamond, 2002; Baudewijntje Kreukels et al., 2014). Amerikas Psiholoģiskā asociācija (APA, 2024) norāda, ka dzimtes identitātes un izpausmes dažādība ir normāla parādība, nevis patoloģija vai novirze. Pasaules Veselības organizācija (WHO, 2019) apstiprināja Starptautiskās statistiskās slimību un veselības problēmu klasifikācijas 11. versiju (ICD-11), izslēdzot dzimtes identitātes dažādību no psihiskās veselības traucējumu saraksta. Lēmums balstījās uz plašu pētījumu klāstu, kas apliecina, ka dzimtes identitātes dažādība pati par

sevi nav psihisks traucējums vai slimība. [visi izcēlumi mani – E.A.]

Pieņemšanas un sociālā atbalsta pozitīvā ietekme uz dzimtes daudzveidīgo cilvēku psihisko veselību

Pētījumi liecina, ka **sociālā pieņemšana un atbalsts var būtiski uzlabot dzimtes daudzveidīgo cilvēku labklājību**. Pozitīva sociālā vide un atzīšana būtiski samazina depresijas, trauksmes un paškaitējuma risku starp dzimtes daudzveidīgiem cilvēkiem. Savukārt **diskriminācija un stigmatizācija ir galvenie faktori, kas veicina paaugstinātu psihiskās veselības problēmu izplatību starp dzimtes daudzveidīgiem cilvēkiem** (Budge et. al., 2013; Kcomt, 2019). [visi izcēlumi mani – E.A.]

Mediju loma dzimtes identitātes un izpausmes izpratnē un jauniešu labklājībā

Diskusijas par dzimtes identitātes jautājumiem medijos bieži tiek pakļautas kritikai, pamatojoties uz **maldīgiem pieņēmumiem, ka šāda informācija pavairo psihopatoloģiju**. Zinātniskajā literatūrā **apstiprinājums tieši šādam apgalvojumam nav atrodams**. Pētījumi drīzāk rāda, ka kiberbulings, negatīvs saturs un pozitīva satura trūkums var spēlēt lomu dzimtes daudzveidīgo jauniešu labklājības pasliktināšanās, nevis atbalstošs saturs par dzimtes identitātes jautājumiem (Berger et. al., 2022). **Mediji, kas atspoguļo dažādību, var veicināt savstarpējās iekļaušanas, izpratnes un sociālās kompetences attīstību** (Eickers, 2024). [visi izcēlumi mani – E.A.]

Dzimtes apstiprinošās aprūpes loma dzimtes daudzveidīgo cilvēku veselībā un labklājībā

Dzimtes apstiprinošā aprūpe ietver dažādas formas – psiholoģiskas, sociālas, juridiskas, estētiskas un medicīniskas intervences un atbalstu. Tā ir pierādīta kā efektīva stratēģija un būtisks resurss dažādu vecumu dzimtes daudzveidīgo cilvēku psihiskās veselības un dzīves kvalitātes uzlabošanā. Pētījumi rāda, ka pieejamība dzimtes apstiprinošajai aprūpei būtiski samazina depresiju un pašnāvības mēģinājumu risku starp trans un nebināriem cilvēkiem. Dzimtes daudzveidīgie jaunieši, kuriem pieejama dzimtes apstiprinošā aprūpe, piedzīvo ievērojami labāku psihiskās veselības rādītājus salīdzinājumā ar tiem jauniešiem, kuriem šāda aprūpe ir liegta. **Sociālais un ģimenes atbalsts veicina dzimtes daudzveidīgo jauniešu veselīgu psiholoģisko attīstību un mazina psihopatoloģiju** (de Vries, 2014; The Trevor Project, 2020; Tordoff et al., 2022). [izcēlums mans – E.A.]

Secinājumi

Pētījumi norāda, ka **dzimtes identitātes daudzveidība var būt normāla cilvēku pieredzes daļa**. Nebināru cilvēku eksistence nav nedz slimība, nedz automātiski sociālā lipīguma rezultāts, bet

gan dzimtes identitātes un izpausmes dažādība. Diskriminācija un stigmatizācija, ar ko saskaras dzimtes daudzveidīgie cilvēki, ir galvenie psihiskās veselības problēmu veicinātāji, nevis pati dzimtes identitāte kā tāda. Medijiem ir būtiska loma izpratnes un iekļaušanas veicināšanā, un tie var palīdzēt samazināt diskrimināciju un aizspriedumus pret nebināriem cilvēkiem. [izcēlums mans – E.A.]

[3] Raidieraksts ir publiskots un ir pieejams LR 5 multimediju platformā pieci.lv, tas nav ticis pārraidīts un to nav paredzēts pārraidīt LR 5 lineārajā apraidē. LR Sabiedriskā pasūtījuma 2024. gada plānā, aprakstot LR 5 multimediju platformu pieci.lv, tās mērķauditorija ir definēta vecumā no 15 – 25 gadiem un platforma tiek raksturota kā *auditorijas vajadzībām un mediju patēriņa paradumiem atbilstošs uzticams, informatīvs, izglītojošs, iesaistošs digitālais saturs latviešu valodā, kas raisa jauniešu piederību Latvijai un veicina demokrātiskas, atvērtas, iekļaujošas, cilvēcīgas un drosmīgas sabiedrības veidošanos. Daudzveidīgs satura piedāvājums, iekļaujot multimediju raidījumus, podkāstus un publikācijas sociālajos medijos par tematiem, kas interesē un ir svarīgi jauniešu auditorijai.*

[4] Raidieraksta pirmā epizode LR 5 multimediju platformā pieci.lv tiek aprakstīta šādi:

Pirmajā “Dzimtes R*sols” epizodē kopā ar viesi Evitu Bukonti ieskatīsimies nebinaritātē, sabiedrības nospraustajās dzimumu lomās un veidos, kā potenciāli padarīt mūsu valodu iekļaujošāku. Podkāstu vada Mailo Mēness. [izcēlums mans – E.A.]

Tīmekļa vietnes *Youtube.com* LR 5 kontā raidījuma mērķis aprakstīts šādi:

Laipni lūdzam "Dzimtes R*sols"! Šis ir raidījums, kurā kopā ar Mailo Mēness atklājam dzimtes un valodas daudzveidību! [izcēlums mans – E.A.] *Mūsu mērķis ir atvērt diskusiju par dzimumidentitāti un valodas lomu tās izpausmē. Mēs ticam, ka valoda ir spēcīgs rīks pārmaiņām – pievienojies mums, lai kopā veidotu atvērtāku un iekļaujošāku sabiedrību!*

Raidieraksta ievadā tiek sniegts fragmentārs ieskats raidījumā un raidījuma vadītājs Mailo Mēness raksturo sevi, pastāstot, ka *jau divus gadus sevi uztveru kā nebināru personu un izmantoju vietniekvārdu viņš (0:40–0:44).* Raidījuma vadītājs turpina, ka *man kā nebināram cilvēkam ikdienā pietrūkst dzimumiekļaujoša vai dzimumneitrāla valoda (0:49 – 0:55).* (..) *Mēs esam dažādi cilvēki, tāpēc mums ir jāmeklē dažādi vietniekvārdi (1:05– 1:08).*

Raidījuma vadītājs arī min, ka noslēgumā, 6.epizodē, uz sarunu tiks aicināts Valsts Valodas centra pārstāvis, lai diskutētu par raidījumos aplūkotojāiem jaunvārdiem un *padarītu latviešu valodu iekļaujošāku.*

Turpinājumā tiek uzsākta saruna ar raidījuma viesi – Evitu Bukonti – izjautājot, kā raidījuma viesis tiek uzrunāts, vai ir mierā ar vecāku doto vārdu (03:27–03:27); E.Bukonte turpina vēstīt par personīgajām atklāsmēm par nebinaritāti (04:32–06:15), kā arī par dzimuma identitāti un seksualitāti, nebinaritātes jēdzienu, kā arī par stereotipiem un dažādām situācijām par nebinārām personām (06:15–15:47). Līdztekus tiek runāts par raidījuma vadītāja un viesā pieredzi Latvijā, esot nebinārai personai (15:47– 21:00).

Raidījuma otrajā daļā notiek pievēršanās valodai, proti, ir izveidota rubrika “Eksperimentālā piecminūte”, kuras laikā raidījuma vadītājs un viesis lasa mākslīgā intelekta radītu tekstu – dialogu par ģimeni, kur tekstā minētās personas tiks aizstātas ar vietniekvārdu *viņi*. Pēc eksperimenta raidījuma vadītājs izsaka priekšlikumu, ka tekstā izmantotos vārdus – *mabro* un *onte* – *varētu piedāvāt Valsts Valodas centram*. Raidījuma viesim tiek jautāts par to, kā latviešu valodai būtu jāattīstās (26:21–27:16) un ko ieteiktu skatītājiem “paņemt” no šīs epizodes. Raidījuma viesis aicina *padomā par dzimumu* (28:27–28:50). Noslēgmā M.Mēness aicina rakstīt komentāros, kuru jaunvārdu vai vietniekvārdu *vai un kā lietotu*.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons
secina:

[5] Iesniegumā aprakstītā nebinaritātes problemātika un Iesniedzēja sniegtais vērtējums par Raidierakstā lietotā nebinaritātes jēdziena pretrunīgumu un Raidieraksta sniegtā skatījuma uz nebinaritāti nezinātniskumu ir pretrunā ar LR galvenās redaktora atbildes vēstulei pievienoto Latvijas Klīnisko psihologu asociācijas biedra psihologa Artūra Zarembas atzinumu.

Ombuda kompetencē neietilpst dzimtes identitātes problemātikas zinātnisko vai medicīnisko aspektu izvērtēšana. Iespējams, šeit pastāv divu teorētisku pieeju vai pat divu zinātnisku paradigmu sadursme. Šādos neatrisinātos zinātniskos disputos parasti tiek ņemts vērā zinātniskās sabiedrības vairākuma viedoklis, un LR uzskata, ka viņu pieaicinātais eksperts pārstāv zinātniskajā pieejā dominējošo viedokli šajā jautājumā, tādējādi tiek ievērots sabiedrisko mediju vadlīnijās noteiktais, ka *Žurnālists, veidojot raidījumus vai publikācijas par veselības jautājumiem, vadās no pierādījumos balstītas medicīnas un kā ekspertus aicina sertificētus ārstus un zinātniekus*. Savukārt Iesniedzējs ir pārliecināts, ka zinātniskos pierādījumos balstīti argumenti pierāda viņa pozīciju šajā jautājumā, aiz kuras stāv zinātniskās sabiedrības vairākums, bet Raidierakstā sniegtajā skaidrojumā *šķiet, tiek izmantots kvīru teorijas modelis, kur dzimtes identitāte apzīmē ar dzimumu saistītos sociālos stereotipus*, un tādējādi Raidierakstā lietotie jēdzieni nav zinātniski pamatoti un ir šauras sabiedrības grupas iedomāti.

[6] SEPLPL 1. pantā, definējot likuma mērķi – [...] *nodrošināt sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu efektīvu un atklātu pārvaldību, neatkarību, atbildīgumu sabiedrības priekšā un veicināt to kvalitatīvu darbību* – seko norāde uz sabiedrisko mediju stratēģisko mērķi, kura definīcija ir sniegta SEPLPL 2. pantā: *Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu vispārējais stratēģiskais mērķis ir stiprināt Latvijas demokrātisko iekārtu, vārda brīvību un Latvijas iedzīvotāju sajūtu, ka viņi ir piederīgi Latvijai, kopt latviešu valodu un nacionālo kultūru saskaņā ar Satversmi, šo likumu un citiem likumiem.*

SEPLPL 3. pantā ir noteikti sabiedrisko mediju darbības pamatprincipi, no kuriem Iesnieguma izvērtējumam saistoši ir šādi:

- programmu un pakalpojumu veidošanu atbilstoši augstām ētikas un kvalitātes prasībām, nodrošinot žurnālistikas izcilību un ievērojot visaugstākos starptautiskos profesijas un kvalitātes standartus (3.panta trešā daļa);
- viedokļu daudzveidība, objektivitāte, precizitāte un neitralitāte (3.panta ceturtnā daļa);
- vispārēja cieņa pret dažādām sabiedrības grupām, to savstarpējo aizspriedumu mazināšanās, dzimumu līdztiesību un vienlīdzīgu attieksmi pret visiem sabiedrības locekļiem veicināšana (3.panta astotā daļa);
- sabiedrības daudzveidības ievērošana un cilvēka tiesību un pamatbrīvību respektēšana (3.panta desmitā daļa).

Šie sabiedrisko mediju darbības pamatprincipi ir integrēti LR Sabiedriskā pasūtījuma 2024. gada plānā kā sabiedriskā labuma mērķi, tādi kā [visi turpmākie izcēlumi mani – EA]:

- **Sabiedrība.** [...] *nodrošināt daudzpusīgu Latvijas sabiedrības **pašizziņu**, pārstāvēt iedzīvotāju **daudzveidību**, veidojot **izpratni** starp dažādām sabiedrības grupām un meklējot **kopīgo**. [...] pievērst lielāku uzmanību **dažādu** sabiedrības grupu pārstāvniecībai Latvijas Radio saturā; [...] veicināt **diskusiju** un **sarunāšanās** kultūru, izvairoties no konfliktu žurnālistikas.*

Attiecībā uz LR 5 sabiedriskā labuma mērķa “Sabiedrība” sasniegšanu tiek noteikts uzdevums – runāt ikdienas ētera un sociālo mediju multimedijālajā saturā par **sabiedrības daudzveidību, dzimumu līdztiesību un iekļaujošu sabiedrību** [...]

- **Zināšanas.** [...] *nodrošināt skaidrojošu saturu, kas veicinātu sabiedrības tiesību pratību (zināšanas par tiesībām un pienākumiem), finanšu pratību, veidotu izpratni par mūžizglītības lomu, savstarpējo attiecību veidošanu ģimenē un ar bērniem, fizisko un*

mentālo veselību un citām tēmām, kas ļautu iedzīvotājiem uzlabot savu ikdienas dzīves kvalitāti. [...] iespēju robežās veidot vairāk saturu, kas nodrošina zināšanas par dažādām dzīves jomām.

Attiecībā uz LR 5 sabiedriskā labuma mērķa “Zināšanas” sasniegšanu tiek noteikts uzdevums integrēt saturu par **fizisko un mentālo veselību** ikdienas ēterā un multimediju saturā.

Sabiedrisko mediju darbības pamatprincipi veido pamatu to redakcionālajās vadlīnijās noteiktajam [visi turpmākie izcēlumi mani – EA]:

- sabiedrisko mediju misijai strādāt sabiedrības interesēs;

*Sabiedrisko mediju darbu nosaka sabiedrības intereses saņemt patiesu informāciju par tās dzīvi ietekmējošiem lēmumiem, procesiem un notikumiem, [...] dzīvot **drošā vidē, mazināt netaisnību un nevienlīdzību** [...].*

*Sabiedriskie mediji, veidojot saturu, ievēro un aizstāv **cilvēka pamattiesības, demokrātiskos institūtus un morāles normas, ir pret jebkāda veida diskrimināciju.***

*Sabiedriskie mediji izzina **dažādu sabiedrības grupu intereses un nodrošina platformu, kur tiek apspriesti tām būtiski jautājumi.***

*Sabiedriskie mediji **veicina viedokļu daudzveidību un rosina sabiedriski nozīmīgas diskusijas, lai palīdzētu cilvēkiem veidot savus uzskatus un pieņemt lēmumus.***

*Sabiedriskie mediji ar īpašu uzmanību izturas pret **mazaizsargātām un viegli ievainojamām sabiedrības grupām, lai ar savu darbību nenodarītu kaitējumu tām un veicinātu šo grupu pārstāvju drošības sajūtu.***

- sabiedrisko mediju redakcionālajām vērtībām [visi turpmākie izcēlumi mani – EA]:

***Vārda brīvība.** [...] Sabiedriskie mediji nedrīkst pakļauties ietekmei, kas **varētu ierobežot brīvu informācijas apmaiņu** vai traucēt **atklātas debates** par jebkuru sabiedrībai nozīmīgu jautājumu.*

*[...] Izmantojot vārda brīvības dotās iespējas, sabiedriskie mediji **respektē likumos noteiktos ierobežojumus, rūpējoties par privātuma aizsardzību, bērnu un citu viegli ievainojamu grupu interesēm, cīņu pret dezinformāciju un manipulāciju ar sabiedrību.***

***Neatkarība.** [...] Sabiedriskie mediji ir **redakcionāli neatkarīgi** un nepakļaujas valsts varas, pašvaldību institūciju, politisko partiju, reliģisko organizāciju, ekonomisko aprindu, kādu grupu un atsevišķu personu interesēm, ietekmei un citādiem mēģinājumiem iejaukties to darbā.*

Atbildīgums. Sabiedriskie mediji ***uzņemas atbildību par to radīto saturu un darbojas, lai sniegtu patiesu un dažādām sabiedrības interesēm atbilstošu informāciju.***

- sabiedrisko mediju darbības profesionālajiem principiem [visi turpmākie izcēlumi mani – EA]:

Viedokļu daudzveidība. Sabiedriskie mediji ***atspoguļo dažādu sabiedrības grupu viedokļus, arī tādus viedokļus, kas kādam varētu likties nepieņemami.***

Izvairīšanās no stereotipizācijas. Sabiedriskie mediji ***izvairās no stereotipizācijas un neizvērtē notikumus, procesus un sabiedrības grupas, vadoties pēc iepriekšējiem priekšstatiem un aizspriedumiem. Nav pieļaujama kādas sabiedrības grupas diskriminācija.***

[8] SEPLPL definētais sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu vispārējais stratēģiskais mērķis un sabiedrisko mediju darbības pamatprincipi, kā arī LR Sabiedriskā pasūtījuma 2024. gada plānā definētie sabiedriskā labuma mērķi, un Sabiedrisko mediju redakcionālajās vadlīnijās noteiktā sabiedriskā medija misija, redakcionālās vērtības un sabiedrisko mediju darbības profesionālie principi, ļauj ombudam vērtēt Raidieraksta atbilstību Latvijas sabiedrības interesēm un kopīgajam labumam.

Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, ombuds secina, ka Raidieraksts, kā LR producēts un izplatīts saturs, nav pretrunā ar to sabiedrības interešu un kopējā labuma tvērumu, kas noteikts SEPLPL, LR Sabiedriskā pasūtījuma 2024.gada plānā un Latvijas sabiedrisko mediju redakcionālajās vadlīnijās. Tomēr paliek jautājums par to, vai šāds sabiedrības interešu un kopējā labuma tvērums atbilst Iesniedzēja interesēm un labumam.

Sabiedriskajiem medijiem savā saturā ir jāievēro visas sabiedrības intereses to daudzveidībā un dažādībā. Nereti vienas sabiedrības grupas intereses var būt pretrunā ar citu grupu interesēm, un sabiedriskajam medijam, ievērojot kādas vienas grupas intereses, citai sabiedrības grupai var radīt sajūtu par tās interešu neievērošanu vai aizskaršanu. Jāņem vērā, ka nav iespējams vērtēt vienas atsevišķas LR satura vienības atbilstību visu sabiedrību veidojošo grupu atšķirīgajām interesēm. Svarīgi ir, lai visas LR programmas un to daļas kopumā sabalansēti atspoguļotu to viedokļu daudzveidību, kas pastāv sabiedrībā, ievērojot sabiedrību fragmentējošo grupu atšķirīgās intereses. Domājams, ka tieši minoritāro grupu interešu ievērošana varētu būt visas sabiedrības interese un tās kopējais labums, jo sabiedrības demokrātiskumu raksturo mažoritāro grupu gatavība un spēja ievērot minoritāro grupu intereses. Tas atbilst katra sabiedrības indivīda interesēm un labumam, jo katrs indivīds kādā jautājumā var izrādīties mazākuma viedokļa paudējs, un viņa pamatotās

interesēs ir, lai šādā situācijā tiesības paust savu atšķirīgo viedokli tiktu respektētas. Tikai informējot sabiedrību par to veidojošajām grupām un to interesēm, sabiedriskais medijs var veicināt savstarpēju izpratni un saprašanos atšķirīgo interešu grupu starpā un konsolidēt sabiedrību, neskatoties uz tajā pastāvošo interešu, pārliecību, vērtību priekšstatu atšķirībām. Sabiedrisko mediju misija strādāt sabiedrības interesēs nosaka, ka medijam ir jābūt tai platformai, kurā tiek apspriesti visu sabiedrību veidojošo grupu būtiskie jautājumi, veicinot viedokļu daudzveidību un rosinot sabiedriski nozīmīgas diskusijas, lai palīdzētu cilvēkiem veidot uzskatus un pieņemt lēmumus.

[9] Ņemot vērā, ka saskaņā ar SEPLPL 18. panta pirmo daļu ombuda pienākums ir *pārraudzīt sabiedrisko mediju sniegto pakalpojumu atbilstību šā likuma 1. pantā noteiktajam mērķim un 3. pantā noteiktajiem sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbības pamatprincipiem, sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ētikas kodeksiem un redakcionālajām vadlīnijām, un pēc savas iniciatīvas vai uz personu iesniegumu pamata sniedz atzinumus par sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmu un pakalpojumu atbilstību minētajiem dokumentiem* [...] ir jāsecina, ka ombuds ar SEPLPL nav pilnvarots vērtēt Raidieraksta atbilstību Bērnu tiesību aizsardzības likuma prasībām.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

vērš uzmanību:

[10] Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds atzinumus sniedz normatīvo aktu definētajās kompetences robežās un izmantojot sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un Rīcības un ētikas kodeksu normas, kas attiecas uz profesionālo ētiku un tās ievērošanu redakcionālajos lēmumos un profesionālajās procedūrās, kas veiktas sabiedrisko mediju satura veidošanas procesā. Nedz normatīvie akti, nedz sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un LTV Rīcības un ētikas kodekss nedod ombudam tiesības sniegt iesniegumā minēto apstākļu juridisko izvērtējumu.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

atzīst:

[11] Ombuds neatzīst Raidieraksta saturā SEPLPL 1. panta noteiktā likuma mērķa un 2. pantā noteiktā sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu vispārējā stratēģiskā mērķa pārkāpumus, jo diskutablu tēmu izgaismošana ir ne tikai sabiedrisko mediju tiesības, bet arī pienākums, lai īstenotu savu atbildīgumu sabiedrības priekšā. Tādu jautājumu aktualizēšana, kas kādai sabiedrības daļai

var šķīst nepieņemama un uz kuriem ir sagaidāma kritiska pretreakcija, ļauj sabiedrībai izvērtēt un noteikt vārda brīvības, kā demokrātijas pamatvērtības, robežas.

[12] Ombuds neatzīst Raidieraksta saturā SEPLPL 3. pantā noteikto sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu profesionālās darbības pamatprincipu pārkāpumus, atzīstot, ka LR sniegtā argumentācija ir pietiekama Raidieraksta satura veidošanai un publiskošanai saskaņā ar SEPLPL 3. pantā noteiktajiem sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbības pamatprincipiem. Vienlaicīgi ombuds atzīst, ka viedokļu daudzveidības un objektivitātes, un neitralitātes principu pilnīgai ievērošanai būtu nepieciešams rast iespēju LR 5 programmā paust savu atšķirīgo redzējumu arī tai sabiedrības daļai, kuru viedokli pārstāv Iesniedzējs.

[13] Ombuds neatzīst LR Rīcības un ētikas kodeksa, kā arī Latvijas sabiedrisko mediju Redakcionālo vadlīniju pārkāpumus.

[14] Ombuds neatzīst, ka Raidieraksta saturā nebūtu ievērotas sabiedrības intereses un kopējais labums, jo sabiedrības interesēs ietilpst arī informētība par sabiedrībā pastāvošo daudzveidību un dažādajiem viedokļiem. Ieguvējs no tiesībām publiski paust savu atšķirīgo viedokli ir katrs sabiedrību veidojošais indivīds.

[15] Ombuds nav pilnvarots vērtēt Raidieraksta atbilstību Bērnu tiesību aizsardzības likuma prasībām.

Izvērtējot atzīto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

iesaka:

[16] Izskatīt iespēju papildināt Raidieraksta ciklu ar raidījumu, atspoguļojot to sabiedrības grupu viedokļus, kuras nebinaritātes tēmas izklāstā saskata apdraudējumu savām interesēm.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas

līdzekļu ombuds

(*paraksts*)*

Edmunds Apsalons

*DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR
LAIKA ZĪMOGU

---

¹ Nils Sakss Konstantinovs, *Facebook.com*, 13.11.2024.: <https://fb.watch/w1N-Wsyjlr/>

² Atsauces LR galvenās redaktora atbildes vēstulei pievienotajam Artūra Zarembas atzinumam:

American Psychological Association (2024). *APA policy statement on affirming evidence-based inclusive care for transgender, gender diverse, and nonbinary individuals, addressing misinformation, and the role of psychological practice and science*. <https://www.apa.org/about/policy/transgender-nonbinary-inclusive-care>

American Psychological Association [APA] (2015). Guidelines for psychological practice with transgender and gender nonconforming people. *The American psychologist*, 70(9), 832–864. <https://doi.org/10.1037/a0039906>

Baudewijntje P C Kreukels, Steensma, T. D., Annelou L C De Vries, Mcguire, J. K., & Peggy Tine Cohen-Kettenis. (2014). *Gender dysphoria and disorders of sex development : progress in care and knowledge*. Springer.

Beattie, M., & Lenihan, P. (2018). *Counselling skills for working with gender diversity and identity*. Jessica Kingsley Publishers.

Berger, M. N., Taba, M., Marino, J. L., Lim, M. S. C., & Skinner, S. R. (2022). Social Media Use and Health and Well-being of Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Queer Youth: Systematic Review. *Journal of Medical Internet Research*, 24(9). <https://doi.org/10.2196/38449>

Budge, S. L., Adelson, J. L., & Howard, K. A. S. (2013). Anxiety and depression in transgender individuals: The roles of transition status, loss, social support, and coping. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 81(3), 545–557. <https://doi.org/10.1037/a0031774>

de Vries, A. L., McGuire, J. K., Steensma, T. D., Wagenaar, E. C., Doreleijers, T. A., & Cohen-Kettenis, P. T. (2014). Young adult psychological outcome after puberty suppression and gender reassignment. *Pediatrics*, 134(4), 696–704. <https://doi.org/10.1542/peds.2013-2958>

Diamond, M. (2002). Sex and gender are different: Sexual identity and gender identity are different. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 7(3), 320–334. <https://doi.org/10.1177/1359104502007003002>

Eickers, G. (2024). Social Media Experiences of LGBTQ+ People: Enabling Feelings of Belonging. *Topoi-an International Review of Philosophy*. <https://doi.org/10.1007/s11245-023-09994-3>

Kcomt L. (2019). Profound health-care discrimination experienced by transgender people: rapid systematic review. *Social work in health care*, 58(2), 201–219. <https://doi.org/10.1080/00981389.2018.1532941>

Richards, C., Bouman, W. P., Seal, L., Barker, M. J., Nieder, T. O., & T'Sjoen, G. (2016). Non-binary or genderqueer genders. *International review of psychiatry (Abingdon, England)*, 28(1), 95–102. <https://doi.org/10.3109/09540261.2015.1106446>

The Trevor Project (2020). Gender-Affirming Care for Youth. <https://www.thetrevorproject.org/research-briefs/gender-affirming-care-for-youth/>

Tordoff, D. M., Wanta, J. W., Collin, A., Stepney, C., Inwards-Breland, D. J., & Ahrens, K. (2022). Mental Health Outcomes in Transgender and Nonbinary Youths Receiving Gender-Affirming Care. *JAMA Network Open*, 5(2). <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2022.0978>

World Health Organization [WHO] (2019). *Moving one step closer to better health and rights for transgender people*. [www.who.int website: https://www.who.int/europe/news/item/17-05-2019-moving-one-step-closer-to-better-health-and-rights-for-transgender-people](https://www.who.int/europe/news/item/17-05-2019-moving-one-step-closer-to-better-health-and-rights-for-transgender-people)